

AUTIZIM SINDROMLI BOLALAR

ADPI Maktabgacha ta'lim fakulteti

Maxsus pedagogika: Olegofrenopedagogika

Yo'nalishi 1 bosqich 101-guruh talabasi

Qo'chqaraleyeva Sevinchoy Donyorbek qizi

Annotasiya. Autizm sindromi (AS) bolalar rivojlanishida nevrologik bir holat bo'lib, bu holat miyaning ma'lum qismlarining normal ishlashining buzilishi natijasida yuzaga keladi. Autizm sindromli bolalar ijtimoiy munosabatlar, kommunikatsiya, va xulq-atvor bo'yicha muammolarga duch kelishadi. Ularning qayta-qayta takrorlanadigan xatti-harakatlari, chegaralangan qiziqishlari va ma'lum ijtimoiy vaziyatlarga moslashuvdagi qiyinchiliklari ular bilan ishlashni o'ziga xos qiladi. Autizm sindromi bo'lgan bolalar uchun maxsus ta'lim dasturlari, terapiya, va ijtimoiy integratsiya dasturlari katta ahamiyatga ega. Ularning rivojlanishi uchun erta tashxis qo'yish, shaxsiy yondoshuvlar va yordamchi resurslar juda muhimdir. Autizm sindromli bolalarni ijtimoiy, psixologik va ta'lim jihatdan qo'llab-quvvatlash ular uchun eng yaxshi rivojlanish imkoniyatlarini yaratadi.

Kalit so'zlar. Autizm sindromi, bolalar, Xulq-atvor, maxsus ta'lim, Ijtimoiy integratsiya, Psixologik qo'llab-quvvatlash

Bolalarda autizm sirli kasallik hisoblanib, har bir bemor o'z alomatlariga ega bo'ladi. Biroq har bir autizm bemoriga umumiy belgilar xosdir va ular ushbu xastalikning borligiga asos bo'la oladi. Bolalar autizmi alomatlari yoshga bogliqdir. Shuning uchun 4 ta asosiy alomatlar guruhi ajratib ko'rsatiladi: erta bolalik autizmi (2 yoshgacha bolalarda), bolalar autizmi (2-11 yoshgacha bolalarda), o'smirlar autizmi (11

- 18 yoshgacha bo'lgan o'spirinlarda) va kattalar autizmi (18 yoshdan keyin).

Erta bolalar autizmi etiologiyasi haligacha aniq emas. Autizm asosan o'gil bolalarda kuzatiladi va ijtimoiy adaptasiya buzilishi, muloqot rivojlanishi va psixika buzilishi bilan ifodalanadi. Jumladan:

- ◆ Tez ta'sirlanishadi (masalan, chiroq yoki arzimagan shovqin ham ularni chuchitib yuboradi);
- ◆ Go'dakda nutq rivojlanishi sust kechadi;
- ◆ Bola ota-onasining ham ko'ziga karamaydi, nigohi boshqa tomonda bo'ladi
- ◆ Go'dak onasiga og'lanib qolmaydi (u ketganda yig'lamaydi va kelganda kulmaydi);
- ◆ Bola boshqa bolalar bilan tajovuzkorona munosabatda bo'ladi, ular bilan o'ynashni va gaplashishni xoxlamaydi;
- ◆ Go'dak yangi o'yinchoqlarga qiziqish bildirmaydi, faqat bittasi bilan o'ynashni ma'qul ko'radi. Erta bolalik autizmni 4 guruhga bo'lib tasniflash mumkin:

Birinchi guruh. Sodir bo'layotgan hodisalarga umuman e'tibor bermasligi bilan ajralib turadi. Muloqot qilganda go'dak noqulaylikni his etadi, hatto, ota-onasi ham farzandini o'ziga qaratishga yoki kulishga ko'ndirolmaydi. Nigohlarning to'qnashishi va jismoniy teginishlardan qochadi.

Ikkinchi guruh. Atrofdagi olamdan ajralib qolganligi bilan ifodalanadi. Bola tashqi dunyo bilan munosabatlarda o'ta talabchan bo'ladi, faqat ota-onasi va yaqin kishilari bilan muloqotda bo'ladi. Bitta kiyim, muayyan sharoit va taomga bog'lanib qoladi. Odatdagi holatdan har qanday chetga chiqish asabiy portlashga olib keladi. Bu guruhdagi bolalar qo'rquv hissini qattiqroq tuyishadi, undan o'ta ta'sirlanishadi.

Uchinchi guruh. Autistik qiziqishlariga o'ralib olganligi bilan ajralib turadi. Bola o'z qiziqishlarini atrofdagi olamdan yashirishga urinadi. Bu qiziqishlar bilim olishga bog'liq bo'lmaydi, ular qayg'uli, daxshatli, tajovuzkorona xususiyatga ega bo'ladi.

To'rtinchi guruh. Atrof-muhit bilan munosabatga kirishishi haddan tashqari qiyinligi bilan ifodalanadi, mazkur guruhga mansub bolalar ko'ngli nozikligi va gap ko'tarolmasligi bilan ajralib turishadi. Qandaydir to'siqqa duch kelsa yoki yoqmaydigan gapni eshitib qolsa, munosabatlardan qochishadi.

Erta bolalar autizmi sindromi bu nafaqat bola yoshidagilar balki kattalarining ham muammosi, negaki autizm bir necha yillardan sung ham yo'qolib ketmaydi. Biroq erta tashxis qo'yish va mazkur kasallikni tuzatish autizmdan qiynalayotganlarning atrofdagilar bilan munosabatga kirishishiga ko'maklashadi.

XULOSA

Olimlar bolalarda autizmning kelib chiqish sabablarini hali-xanuz aniqlay olishgani yo'q. Mazkur masalaga oid nazariyalar juda ko'p, biroq ulardan birortasi ham klinik tasdig'ini topganicha yo'q. Aksariyat olimlarning fikricha, bolalar autizmi irsiy kasallik, lekin autist bolalar soppa-sog' oilalarda ham dunyoga kelishmoqda. Olimlarning aniqlashicha, ko'pincha autizm birinchi farzandda qayd etiladi. Mazkur kasallikka homiladorlik davrida onadagi virusli infeksiya (qizilcha, qizamiq, suvchechak) sabab bo'lishi ehtimoldan holi emas. U go'dakning bosh miya tuzilishida

organik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Bu esa keyinchalik bolalar autizmiga olib keladi. Bolalarda autizm alomatlarini go'dakligidayoq payqash mumkin, ko'pincha bu dard 3 yoshlarda yaqqolroq namoyon bo'ladi. Autizm alomatlari bolaning yoshi va rivojlanish darajasiga qarab o'zgarishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axrorova, S. (2021). РАННИЙ ДЕТСКИЙ АУТИЗМ И РАБОТА ПО РАЗВИТИЮ РЕЧИ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, (2). извлечено от <https://matinfo.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/1788>

2. Axrorova, S. (2021). ИГРАКАК СРЕДСТВО КОРРЕКЦИИ АУТИСТИЧЕСКОГО ПОВЕДЕНИЯ У ДЕТЕЙ ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ТЕРАПИИ ИГРОЙ. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 1(1). извлечено от <https://matinfo.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/710>
3. Muzaffarova, X. (2020). OQUVCHILAR SAVODXONLIGINI OSHIRISHDA DIDAKTIK OYIN VA MASHQLARNI TANLASH TEXNOLOGIYASI. Архив Научных Публикаций JSPI.
4. Muzaffarova, X. (2020). Мактабгачатаълим жараёнига мультимедиа технологиясини татбиқ этиш. Архив Научных Публикаций JSPI.
5. Muzaffarova, X. (2020). Pedagogik texnologiyalar va ularni maxsus ta'lim mussasalariga tadbiiq etish. Архив Научных Публикаций JSPI.
6. Muzaffarova, X. (2020). Мактабгачатаълим жараёнига мультимедиа технологиясини татбиқ этиш. Архив Научных Публикаций JSPI.
7. Muzaffarova, X. (2020). ДИДАКТИК ЎЙИН ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ– ПЕДАГОГИК ФЕНОМЕН СИФАТИДА. Архив Научных Публикаций JSPI.
8. Muzaffarova, X. (2020). Логопедик машғулотларда болалар сўз бойлигини ошириш бўйича тавсиялар. Архив Научных Публикаций JSPI.
9. Muzaffarova, X. O'qitish jarayonida pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari. Bola va Zamon jurnal. T, (2-2019).
10. Muzaffarova, X. (2020). Kar bolalarda og'zaki nutqni shakllantirish. Архив Научных Публикаций JSPI.
11. Islomova, O. (2021). UMUMTA'LIM MAKTABLARI QOSHIDAGI LOGOPEDIYA SHAHOVCHALARI ISHINI TAKOMILLASHTIRISH

BO'YICHA PEDAGOGIK TAVSIYALAR. Журнал Педагогики и психологии

в современном образовании, (2). извлечено от

<https://ppmedu.jspi.uz/index.php/ppmedu/article/view/2619>

12. Islomova, O. (2020). UMUMIY TIPDAGI MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIDA BOLALAR NUTQINI TUZATISHDA SIFATLI

LOGOPEDIK XIZMAT. Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, (1)

13. Djurayeva, S. (2020). Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini kompyuter texnologiyalari orqali rivojlantirish. Архив Научных Публикаций JSPI.

14. Djurayeva, S. (2020). INNOVATSION TEXNIKALAR YORDAMIDA YO'QOTILGAN ESHITUVNI KOMPENSATSIYALASH. Архив Научных

Публикаций JSPI.

15. haqberdiyev, jamoliddin. (2020). THE IMPORTANCE OF MODERN TECHNICAL DEVICES IN THE DEVELOPMENT OF HEARING. Архив Научных Публикаций JSPI, 1(64). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/6183

16. haqberdiyev, jamoliddin. (2020). THE IMPORTANCE OF COCHLEAR IMPLANT IN THE EDUCATIONAL SYSTEM OF CHILDREN WITH HEARING DISORDERS . Архив Научных Публикаций JSPI, 1(80). извлечено от https://science.i-edu.uz/index.php/archive_jspi/article/view/6742